

SCOATEREA ROMÂNIEI DIN RĂZBOI. 23 AUGUST 1944 ÎNTRE DORINȚĂ ȘI ÎMPLINIRE

În istoriografia românească, actul de la 23 August 1944 ocupă un loc aparte. Deși multe aspecte ce țin de acest moment sunt încă învăluite în ceață, astăzi cunoaștem atât preocupările guvernului, cât și cele ale opoziției de a scoate țara din războiul dus împotriva Națiunilor Unite.

În acest material, ținând cont de dorințele celor ce urmăreau scoaterea României din război, vrem să ne pronunțăm asupra faptului dacă acestea au fost sau nu împlinite.

Iuliu Maniu afirma că "ziua de 23 August este o zi de biruință și un izvor de propășire națională"¹, lovitură de stat fiind "egală cu o mare revoluție"². Se arăta prea optimist marele om politic când făcea aceste declarații la începutul lunii septembrie 1944? Se înșela Iuliu Maniu asupra situației rezultate în urma loviturii de stat?

Exista opinia potrivit căreia, prin capitularea armatei înaintea semnării unui armistițiu, "am pierdut baza juridică și morală a apărării drepturilor României și ne-am dezonorat singuri"³.

Alte opinii susțin că "actul de la 23 August 1944 a fost singura soluție rațională și viabilă în condițiile date"⁴, fiind "salvator pentru România"⁵.

Unele opinii, considerând că ruperea României de Axă trebuia neaparat realizată susțin, chiar dacă nu direct, că soluția aleasă de rege nu era "singura valabilă". În acest sens ar mai fi existat o soluție. Este vorba despre intenția mareșalului Antonescu de a continua rezistența pe linia fortificată Focșani-Nămoloasa-Galați. Se bara astfel înaintarea trupelor sovietice, realizându-se în acest mod condiții mai favorabile negocierii și încheierii armistițiului cu Națiunile Unite.

Trebuie precizat că acest aspect este pus în circulație de unii istorici, în scopul de a arăta doar modul în care vedea Ion Antonescu încheierea armistițiului, într-un moment bine determinat, cuprins între 21 și 23 august 1944.

De asemenea, sunt păreri care urmăresc prin această ipoteză să acrediteze ideea că Ion Antonescu ar fi obținut condiții mai bune de la Soviete. Ba chiar mai mult, Nicolae Baciș în lucrarea *Agonia României 1944-1948*, consideră că, în cele din urmă, anglo-americanii ar fi garantat condițiile de armistițiu oferite de sovietici la Stockholm. Surprinzătoare atitudine a autorului, cu atât mai mult cu cât el susține "vânzarea", "trădarea" României de către anglo-americani încă din mai-iunie 1944.

S-a pus în circulație și ideea că "actul de la 23 August a adus comunismul în România și a fost nici mai mult nici mai puțin decât o trădare a intereselor naționale"⁶. Credem însă că, așa după cum se exprima prof. Dinu C. Giurescu, "în acest caz nu mai este vorba de aflarea adevărului, ci de alte socoteli"⁷. Opoziția română, prin Iuliu Maniu, a fost prima forță politica ce s-a angajat pe drumul scoaterii României din război.

Potrivit declarațiilor făcute de Corneliu Coposu, Iuliu Maniu a lucrat în acest sens încă din ianuarie 1942, bucurându-se de sprijinul regelui Mihai. Astfel, cu ocazia recepției dată de rege la 24 ianuarie 1942, care sărbătorea 83 de ani de la Unirea Principatelor, "Maniu a luat contact și a obținut acordul regal pentru începutul campaniei de părăsire a lagărului fascist..."⁸.

¹ Vasile Niculae, Ion Ilinciu, Stelian Neagoe, *Doctrina țărănistă în România. Antologie de texte*, Ed.Noua Alternativă, București, 1994, documentul 81, p.269.

² Ioan Scurtu, *Iuliu Maniu*, Ed. Enciclopedică, București, 1995, p.116.

³ Cf. N.Baciș, *Agonia României, 1944-1948*, Ed.Dacia, Cluj-Napoca, 1990, p.99.

⁴ Dinu C. Giurescu, *Guvernarea Nicolae Rădescu*, Ed.All, București, 1996, p.21.

⁵ Corneliu Coposu, *Confesiuni. Dialoguri cu Doina Alexandru*, Ed. Anastasia, București, 1996, p.53.

⁶ Cristian Popișteanu, *Cazul "23 August"*, în *Magazin istoric*, an XXIX, nr.8, 1995, p.5.

⁷ Dinu C. Giurescu, *op.cit.*, p.21.

⁸ Corneliu Coposu, *op.cit.*, p.42.

Începând cu aceasta dată, opoziția a lucrat intens prin ambasadele țărilor neangajate în război, pentru a obține din partea anglo-americanilor asigurări privitoare la viitoare poziție a României la sfârșitul războiului, și anume: independența, suveranitatea și integritatea țării.

La 1 ianuarie 1943, la recepția organizată la Palatul Regal, cu ocazia Anului nou, Mihai I a declarat, răspunzând urărilor făcute de decanul corpului diplomatic acreditat la București: "Ne-ați împărtășit, Excelență, speranța într-un an mai bun, într-un an care ne-ar aduce sfârșitul acestui război... Unesc urările mele celor exprimate de Excelența Voastră și țin s-o asigur că niciodată o dorință n-a fost mai vie decât aceea ce o am de a vedea din nou pacea și armonia revenind printre oameni. Ar fi într-adevăr un an fericit dacă ne-ar aduce această binefacere, la care aspiră toate popoarele: o pace inspirată din credința în Dumnezeu, o pace întemeiată pe justiție, libertate și concordie⁹. Prin această acțiune, monarhul român ieșea din conul de umbră în care fusese împins de mareșalul Antonescu.

După înfrângerile de la Stalingrad, chiar din luna ianuarie 1943, guvernul român condus de Ion Antonescu propune, prin vice-președintele Consiliului de Miniștri și Ministerul de Externe Mihai Antonescu, lui Mussolini un plan concret privind ieșirea din război a aliaților Germaniei.

Preocupările guvernului român în ceea ce privește scoterea țării din război vor crește în intensitate către sfârșitul anului 1943, prin canalele deschise la Ankara și Stockholm, urmărind în esență aceleași obiective ca și opoziția.

În martie încep la Cairo intense tratative, susținute din partea română de Barbu Știrbei, ca reprezentant al guvernului român și al Opoziției Unite. Prin aceste tratative, Aliții i-au cunoștințat de obiectivele urmărite atât de guvern, cât și de opoziție: respectarea integrității și suveranității României, asigurarea libertății poporului român de a-și organiza viața democratică pe care o dorește; respectarea prevederilor din Carta Atlanticului în privința granițelor; delimitarea unor zone ferite de trecerea trupelor aliate în România. De asemenea, Barbu Știrbey era autorizat "a lua angajamentul că România va contribui cu forțele sale militare și economice la conducerea ulterioară a războiului împotriva Germaniei..."¹⁰. Evoluția tratatelor duse atât la Cairo, cât și la Stockholm, în special, este cunoscută.

După ce Uniunea Sovietică propune oficial la 12 aprilie 1944 guvernului român să capituleze necondiționat și să semneze armistițiul oferit, Iuliu Maniu îl trimite la Cairo pe Constantin Vișoianu, în încercarea de a obține condiții mai avantajoase. Se avea în vedere garantarea suveranității și independenței țării, a structurilor social-politice existente în România, infirmarea Dictatului de la Viena și rezolvarea problemei frontierei româno-sovietice la Conferința de Pace.

Întrucât mareșalul Antonescu considera termenii armistițiului de neacceptat, respinge la 15 mai 1944 această ofertă, iar la 1 iunie 1944 Aliții transmit că prelungirea negocierilor nu-și mai are rostul, acestea fiind considerate încheiate, deoarece românii stăruiau în obținerea unor condiții prealabile, fapt ce contravenea intereselor lor.

La 11 iunie 1944 Iuliu Maniu, în numele Opoziției Unite, acceptă încheierea armistițiului în baza condițiilor oferite de Aliți. Deși aceștia nu au răspuns, Maniu transmite la 20 august că s-a hotărât trecerea la acțiune.

La 23 August 1944, suveranul României a trebuit să aleagă între cele două proiecte de ieșire a României din război în condiții onorabile vehiculate de Ion Antonescu și Iuliu Maniu. Alegerea făcută de rege a eliminat pericolul ca România să devină teatru de război, fiind convins că aceasta este cea mai bună opțiune.

În proclamația adresată țării în seara zilei de 23 August 1944, regele Mihai afirma că: "România a acceptat armistițiul" oferit de aliați. "Noul Guvern înseamnă începutul unei ere noi, în care drepturile și libertățile tuturor cetățenilor Țării sunt garantate și vor fi respectate... Cu deplină încredere în viitorul Neamului Românesc, pășim hotărâți pe drumul înfăptuirii României de mâine, a unei României libere, puternice și fericite"¹¹.

S-a dat dovadă de naivitate când s-a considerat că armistițiul era deja negociat, trebuind doar să

⁹ Apud Aurica Simion, *Preliminarii politico-diplomatice al insurecției din august 1944*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1979, p.234.

¹⁰ Ion Calafeteanu, *Dosarul misiunii Știrbey*, în *Magazin istoric*, an XXIX, nr.4, 1995, p.28.

¹¹ Apud Mircea Ioannițiu, *Amintiri și reflecțiuni*, Ed. Enciclopedică, București, 1993, p.84-85.

fie semnat? În nici un caz! Dovadă este declarația lui Molotov din noaptea de 25/26 august 1944, în care spunea că: "Pentru a susține prestigiul noului guvern român și ținând seama de circumstanțele prezente guvernului sovietic nu este de părere ca să introducă noi condiții de armistițiu. Un acord va trebui să fie încheiat cu guvernul român cu privire la semnarea armistițiului bazat pe condițiile propuse în aprilie cu trei adaosuri cerute de reprezentanții români la Cairo: a) alocarea unei zone libere românilor pentru sediul guvernului¹²; b) acordarea unei perioade de 15 zile pentru ca trupele germane să părăsească România și c) propunerea pentru reducerea indemnizației"¹³.

Astfel, declarațiile lui Iuliu Maniu de la începutul lunii septembrie 1944, pline de speranțe, erau pe deplin justificate. Regimul antonescian fusese înlăturat, România ieșise din războiul contra Națiunilor Unite și luptă deja pentru eliberarea Transilvaniei, iar conform condițiilor de armistițiu anunțate, societatea românească putea păși pe drumul propășirii naționale. Astfel s-au promulgat decrete-legi privind desființarea lagărelor de muncă, eliberarea deținuților politici și restabilirea cadrului democratic de dezvoltare, prin repunerea parțial în vigoare a Constituției din 1923.

Nu putem fi de acord în nici un caz cu aserțiunea că actul de la 23 August a produs intrarea României în sfera de influență sovietică în urma delimitării de către Marile Puteri a sferelor de influență, idee ce dovedește o studiere superficială a acestui moment.

Noi considerăm că intrarea în sfera de influență sovietică a avut loc odată cu impunerea Convenției de Armistițiu, 12 septembrie 1944, dată la care ia ființă Comisia Aliată de Control (Sovietică) și în nici un caz odată cu actul de la 23 August 1944. Condițiile impuse prin armistițiu nu sunt o rezultată a actului de la 23 August, ci rezultatul înțelegerilor între Marile Puteri.

Astfel, în perioada 23 august-12 septembrie 1944, România era o țară liberă, care se putea dezvolta conform năzuințelor sale. În această perioadă, obiectivele urmărite prin scoaterea României din război au fost realizate. Prin decretul regal din 31 august 1945, drepturile românilor erau cele prevăzute în Constituția din 1923. Reprezentanța națională urma să se constituie, iar până atunci puterea legislativă era exercitată de rege, la propunerea Consiliului de Miniștri. Deci, viața politică internă revenea încet dar sigur la normalitatea democratică, structurile social-politice existente putându-se dezvolta în condiții normale. Suveranitatea și independența țării erau lucruri certe, iar Dictatul de la Viena, conform condițiilor oferite la 12 aprilie 1944, era declarat nul. Astfel, majoritatea speranțelor românești erau concretizate, prin acțiunea regelui Mihai restaurând legătura cu regimul monarhiei constituționale, în care drepturile și libertățile cetățenilor erau garantate. Faptul că situația s-a schimbat aproape total odată cu semnarea Convenției de Armistițiu, din care erau grav afectate independența, suveranitatea și integritatea țării, nu are nimic de-a face cu actul de la 23 August.

Chiar dacă consecințele actului de la 23 August au fost relative, datorită scurtei perioade de timp, acesta a fost un act relativ. Faptul că regele a acționat decisiv la 23 august "a preîntâmpinat și înlăturat orice încercare a rușilor de a pune mâna imediat pe putere"¹⁴. La intrarea în București, Armata Roșie a găsit un guvern stabil, gata să încheie armistițiu.

ALEXANDRU MITRU
Universitatea "Valahia"
Târgoviște

¹² Este vorba despre o zonă care să nu fie ocupată de trupele sovietice, în care guvernul român să lucreze nestingherit.

¹³ c.f. Mircea Ionițiu, *op. cit.*, p.36 citat după Foreign Relations of the United States. *Diplomatic Papers*, 1944, vol. III, p.196-197; vezi și A.Hillgruber, *Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu*, Ed. Humanitas, București, 1994, p. 269.

¹⁴ Dennis Deletant, *Care a fost rolul partidului comunist român în lovitura de la 23 august 1944?*, în *Magazin Istoric*, an XXIX, nr.8, 1995, p.5.

**ROMANIA'S WITHDRAWAL FROM WAR.
AUGUST, 23rd, 1944 BETWEEN WISH AND REALITY**

SUMMARY

In this communication, we showed that the targets presuaded by the Romanian power (the Government as well as the opposition) were achieved by the act of August, 23rd, 1944 which provided the elimination of Romania out of the war, even if that was for a short period of time.

We wanted to show that, between the elimination of our country out of the war (August, 23rd) and the signing of the armistice with the US (september, 12th), Romania was an independent, free country. decrete of August, 31st, 1944, was leading towards a normal, democratic life. That was also the target followed by the Romanian political power.

Likewise, we wanted to bring forth the fact that the act from the 23rd of August cannot be considered the beginning of the sovietisation of Romania - idea sustained by certain opinions.

We can only talk about a beginning of the sovietisation after the imposing of the Convention of the Armistice the conditions of which weren't a straight consequence of the act of August, 23rd, but a consequence of the Main Powers understanding.